

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ ALYTAUS PATAISOS NAMUS IR KALĖJIMŲ DEPARTAMENTĄ PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS

2020-10-20 Nr. 4D-2020/1-734
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2020 m. gegužės 27 d. gavo X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundą (toliau vadinama – Skundas) dėl Alytaus pataisos namų (toliau vadinama – Alytaus PN) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nepagrįstai atsisakant pateikti informaciją, ir Kalėjimo departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau vadinama – Kalėjimų departamentas arba KD) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai išnagrinėjus su tuo susijusį Pareiškėjo skundą.

2. Skunde Pareiškėjas nurodo:

2.1. „2020-02-27 su prašymu kreipiausi į Alytaus PN [...] suteikti man galimybę susipažinti su mano asmenine byla nuo pirmo iki paskutinio esamo byloje dokumento. Prašymas nebuvo tenkintas.“

2.2. „Alytaus PN administracija [...] 2020-03-23 Nr. 363-384 pateikė atsakymą, kad aš privalau pateikti patikslintą prašymą ir nurodyti su kokiu būtent dokumentu pageidauju susipažinti.“

2.3. „Aš aiškiai nurodžiau prašyme, kad pageidauju susipažinti su savo visa asmenine byla, nuo pirmo iki paskutinio lapo [...]. Man tokios galimybės nesuteikė.“

2.4. Dėl 2020-03-23 Alytaus PN atsakymo Nr. 363-384 Pareiškėjas pateikė 2020-03-31 skundą Kalėjimo departamentui. 2020-04-24 Pareiškėjas gavo KD atsakymą, kuriame pažeidimų nenustatyta. Pareiškėjas nesutinka su tokiu KD atsakymu.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2020 m. birželio 4d. raštu Nr. 4D-2020/1-734/3D-1574 kreipėsi į Alytaus PN, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2020 m. birželio 18 d. Seimo kontrolierius gavo Alytaus PN 2020 m. birželio 17 d. raštą Nr. 8-3468; rašte ir pateiktuose prieduose pateikta toliau nurodyta informacija.

Pareiškėjas kreipėsi su 2020-02-27 prašymu leisti jam susipažinti su jo asmens byloje

esančiais dokumentais. 2020-03-23 buvo parengtas atsakymas Nr. 363-384, kuriame nurodyta, jog Pareiškėjo prašymas netenkinamas. Siūloma patikslinti prašymą, nurodant, su kokių konkrečių asmens byloje esančiu dokumentu Pareiškėjas norėtų susipažinti.

5. Seimo kontrolierius 2020 m. birželio 4 d. raštu Nr. 4D-2020/1-734/3D-1573 kreipėsi į Kalėjimo departamentą, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2020 m. birželio 16 d. Seimo kontrolierius gavo KD 2020 m. birželio 16 d. raštą Nr. 1S-1525.

Rašte ir pateiktuose prieduose pateikta toliau nurodyta informacija apie tai, kad 2020-04-07 KD gavo Pareiškėjo 2020-03-31 skundą (reg. Nr. 2G-1467) dėl Alytaus PN jam pateikto 2020-03-23 atsakymo Nr. 363-384.

Atsakymas į Pareiškėjo skundą Kalėjimo departamentui pateiktas 2020-04-24 raštu Nr. 2S-1534, kuriuo Pareiškėjo skundas atmestas kaip nepagrįstas.

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

6. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau vadinama – BVK):

5 straipsnis. Teisėtumo principas – „2. Nuteistų asmenų teisių bei laisvių apribojimus ir nuteistų asmenų pareigas nustato tik Lietuvos Respublikos įstatymai. 3. Nuteistojo elgesį gali suvaržyti tik draudimas arba pareiga. Bausmės vykdymo institucija arba pareigūnas gali veikti tik įstatymų nustatytais būdais ir priemonėmis. Įstatymų nustatytus reikalavimus pažeidę pareigūnai atsako pagal Lietuvos Respublikos įstatymus“;

10 straipsnis. Nuteistųjų teisinė padėtis – „1. Bausmes atliekantys Lietuvos Respublikos piliečiai turi visas Lietuvos Respublikos piliečiams įstatymų nustatytas teises, laisves ir pareigas su apribojimais, kuriuos numato Lietuvos Respublikos įstatymai ir teismo nuosprendis“;

11 straipsnis. Bendrosios nuteistųjų teisės – „1. Nuteistieji turi teisę teisės aktų nustatyta tvarka: 1) gauti rašytinę informaciją apie bausmės atlikimo tvarką ir sąlygas, savo teises bei pareigas. Šią informaciją bausmės vykdymo institucija pateikia lietuvių kalba arba nuteistojo gimtąja kalba, arba ta kalba, kurią nuteistasis supranta; [...]“;

183 straipsnis. Bausmių vykdymo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų apskundimas – „1. Viešųjų darbų, laisvės apribojimo, arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės vykdančių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami atitinkamą bausmę vykdančios institucijos ar įstaigos vadovui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo skundo gavimo dienos. 2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytas bausmės vykdančių institucijų ir įstaigų vadovų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami Kalėjimų departamento direktoriui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo jo gavimo dienos, o jei dėl skundo atliekamas tyrimas, – per dvidešimt darbo dienų nuo tyrimo baigimo dienos. 3. Kalėjimų departamento direktoriaus veiksmai ir sprendimai per dvidešimt dienų nuo jų įteikimo gali būti skundžiami apygardos administraciniam teismui.“

7. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau vadinama ir – VAĮ):

3 straipsnis. Viešojo administravimo principai – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: [...] 2) *objektyvumo*. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs; [...] 4) *nepiktnaudžiavimo valdžia*. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama atlikti viešojo administravimo funkcijas neturint šio įstatymo nustatyta tvarka suteiktų viešojo administravimo įgaliojimų arba priimti administracinius sprendimus, siekiant kitų, negu įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nustatyta, tikslų; [...] 7) *subsidiarumo*. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektų sprendimai turi būti priimami ir įgyvendinami tuo viešojo administravimo sistemos lygiu, kuriuo jie yra efektyviausi; 13) *išsamumo*. Šis principas reiškia, kad

viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį. [...]“;

8 straipsnis. Individualaus administracinio akto bendrieji reikalavimai ir pranešimas apie individualaus administracinio akto priėmimą – „1. Individualus administracinis aktas turi būti pagrįstas objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis [...]. 2. Individualiame administraciniame akte turi būti aiškiai suformuluotos nustatytos arba suteikiamos teisės ir pareigos ir nurodyta akto apskundimo tvarka. [...]“;

14 straipsnis. Prašymų ir skundų nagrinėjimas – „7. Apie prašymo ar skundo nenagrinėjimą asmeniui pranešama ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo prašymo ar skundo gavimo viešojo administravimo subjekte dienos, išskyrus atvejus, kai prašyme ar skunde nenurodyta jokių asmens duomenų ryšiui palaikyti. 8. Jeigu viešojo administravimo subjektas pagal kompetenciją negali spręsti prašyme išdėstytų klausimų ar priimti administracinės procedūros sprendimo dėl skunde išdėstyto klausimo, jis jo nenagrinėja ir ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo prašymo ar skundo gavimo dienos persiunčia jį kompetentingam viešojo administravimo subjektui, ir apie tai praneša asmeniui.“

8. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo (toliau vadinama – TGIĮ):

4 straipsnis. Institucijos pareiga teikti dokumentus pareiškėjams – „1. Institucijos privalo teikti pareiškėjams ar jų atstovams (toliau – pareiškėjas) dokumentus, išskyrus šio įstatymo ir kitų įstatymų nustatytus atvejus. [...]“;

6 straipsnis. Dokumentų teikimo principai – „Institucija, teikdama dokumentus, vadovaujasi šiais principais: 1) dokumentų išsamumo – pareiškėjui turi būti pateikti visi pagal teisės aktus teiktini jo prašymo turinį atitinkantys dokumentai; 2) dokumentų tikslumo – pareiškėjui teikiami dokumentai turi atitikti institucijos disponuojamus dokumentus; 3) teisėtumo – institucijos veiksmai teikiant dokumentus grindžiami šiuo ir kitais įstatymais ar kitais norminiais teisės aktais; 4) objektyvumo – institucijos darbuotojai, teikdami dokumentus, turi būti nešališki ir objektyvūs; 5) pagalbos – pareiškėjams teikiama pagalba įgyvendinant teisę gauti dokumentus; 6) dokumentų prieinamumo – sudaromos palankios sąlygos pareiškėjams naudoti dokumentus neatsižvelgiant į jų veiklos tikslus ir teisinę formą, o prireikus nustatomos tik būtiniausios teisinės, techninės ir (arba) finansinės dokumentų teikimo pareiškėjams sąlygos; 7) abipusio naudojimo – institucija pareiškėjui pateiktus dokumentus prireikus toliau pati juos naudoja“;

12 straipsnis. Prašymo pateikimas – „4. „Institucija, nustačiusi, kad pareiškėjo prašyme nurodyti duomenys yra neišsamūs ar netikslūs, per 3 darbo dienas nuo prašymo gavimo dienos kreipiasi į pareiškėją, kad šis patikslintų prašymą, ir nurodo, kokių duomenų prašyme nepakanka ir kur juos gauti, o kai prašyme pateikti duomenys netikslūs, išaiškina pateiktų duomenų netikslumus ir kaip juos pašalinti“;

15 straipsnis. Atsisakymas pateikti dokumentus – „1. Institucija atsisako pateikti pareiškėjui dokumentus, jeigu: 1) tas pats pareiškėjas pakartotinai prašo tų pačių dokumentų, kurie jam jau buvo pateikti; 2) prašomi dokumentai yra paskelbti institucijos interneto svetainėje, visuomenės informavimo priemonėse, taip pat naudojant elektronines priemones; tokiu atveju per 3 darbo dienas nuo prašymo gavimo institucijoje dienos pareiškėjui nurodomas jų paskelbimo šaltinis; 3) pagal pareiškėjo prašymą reikėtų specialiai adaptuoti, apdoroti ar kitaip perdirbti dokumentus ir tai būtų susiję su neproporcingai didelėmis darbo ir laiko sąnaudomis; 4) šio įstatymo 12 straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka paprašius patikslinti ir (ar) papildyti prašymą, pareiškėjas jo nepatikslina arba patikslinto prašymo turinys yra nekonkretus; 5) institucija prašomų dokumentų tvarkymą nutraukė pasikeitus institucijos funkcijoms; 6) nėra galimybės nustatyti pareiškėjo tapatumo; 7) pareiškėjas kreipiasi dėl dokumentų, kurių teikimui šio įstatymo nuostatos netaikomos šio įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje nurodytais atvejais. 2. Jeigu institucija nustato šio straipsnio 1 dalyje

nurodytus atsisakymo pateikti dokumentus pareiškėjui pagrindus, ji per 3 darbo dienas nuo prašymo gavimo institucijoje dienos priima sprendimą dėl atsisakymo pateikti dokumentus pareiškėjui. Nustačiusi, kad yra pagrindas atsisakyti pateikti jam dokumentus, institucija kitą darbo dieną nuo sprendimo priėmimo apie tai privalo pranešti pareiškėjui, nurodyti teisinį pagrindą ir informuoti apie šio sprendimo apskundimo tvarką. [...].“

9. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo:

3 straipsnis. Pagrindiniai įslaptintos informacijos apsaugos organizavimo principai –

„1. Informacija turi būti įslaptinama ir išslaptinama vadovaujantis teisėtumo, pagrįstumo ir savalaikiškumo principais. 2. Informacija turi būti įslaptinama, jeigu ji atitinka bent vieną iš šio įstatymo 7 straipsnyje nurodytų informacijos kategorijų ir jeigu jos atskleidimas ar praradimas sukeltų grėsmę Lietuvos Respublikos suverenitetui, teritorijos vientisumui, gynybinei galiai, padarytų žalos valstybės interesams, pakenktų valstybės institucijų interesams, sukeltų pavojų ar sudarytų prielaidas kilti pavojui žmogaus gyvybei ar sveikatai. 3. Nustatoma informacijos slaptumo žyma ir tokiai informacijai suteikiamas apsaugos lygis turi būti proporcingas įslaptintos informacijos svarbai ir žalos, kuri atsirastų tokią informaciją neteisėtai atskleidus ar praradus, dydžiui. [...]“. 7. „Įslaptintos informacijos apsaugai užtikrinti turi būti kompleksiskai taikomi visų įslaptintos informacijos apsaugos sričių (personalo patikimumo užtikrinimo, įslaptintos informacijos administravimo, įslaptintos informacijos fizinės apsaugos, įslaptintų sandorių saugumo, ĮRIS apsaugos) reikalavimai“;

5 straipsnis. Įslaptintos informacijos skirstymas ir žymėjimas –

„4. Slaptumo žyma „Konfidencialiai“ suteikiama tarnybos paslaptį sudarančiai informacijai, kurios praradimas arba neteisėtas atskleidimas gali turėti ypač sunkių pasekmių valstybės institucijų interesams ar sudaryti prielaidas kilti pavojui žmogaus sveikatai.“

10. Susipažinimo su nuteistųjų ir suimtųjų asmens bylų dokumentais taisyklėse (toliau vadinama ir – Taisyklės), patvirtintose Kalėjų departamento prie Teisingumo ministerijos direktoriaus 2006 m. rugsėjo 26 d. įsakymu Nr. V-218:

„2. Visi dokumentai, esantys nuteistųjų arba suimtųjų asmens bylose, yra konfidencialūs. Susipažinti su asmens bylų dokumentais, gauti šių dokumentų kopijas ar išrašus leidžiama:

[...]

2.3. probacijos tarnybų priežiūroje esantiems ir buvusiems nuteistiesiems (jei nuteistasis nepilnametis – jo tėvams arba kitiems teisėtiems atstovams) ir laisvės atėmimo vietose laikomiems ir iš jų paleistiems nuteistiesiems arba suimtiesiems – su savo asmens bylos dokumentais;

[...]

4. Susipažinimas su probacijos tarnybų priežiūroje esančių nuteistųjų ir laisvės atėmimo vietose laikomų nuteistųjų bei suimtųjų asmens bylų dokumentais, šių dokumentų kopijų ir išrašų parengimas ir išdavimas atliekamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu, Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymu, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymu, Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875 „Dėl Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių ir prašymo, skundo ar kito kreipimosi priėmimo faktą patvirtinančio dokumento formos patvirtinimo“, Dokumentų kopijų parengimo išlaidų atlyginimo tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugsėjo 1 d. nutarimu Nr. 1039 „Dėl Dokumentų kopijų parengimo išlaidų atlyginimo tvarkos patvirtinimo“, šiomis Taisyklėmis ir kitais teisės aktais.

5. Asmenys, norintys susipažinti su nuteistųjų arba suimtųjų asmens bylų dokumentais, turi pateikti rašytinį prašymą ir gauti leidimą.

[...]

6. Rašytiniuose prašymuose susipažinti su nuteistųjų arba suimtųjų asmens bylų dokumentais turi būti nurodyta, su kurio nuteistojo arba suimtojo asmens bylos dokumentais pageidaujama susipažinti, susipažinimo tikslas (išskyrus nuteistuosius arba suimtuosius, kurie pageidauja susipažinti su savo asmens bylomis), dokumentai, su kuriais pageidaujama susipažinti, bei pageidaujama susipažinimo su nuteistųjų arba suimtųjų asmens bylų dokumentais diena ir laikas.“

11. Suimtųjų ir nuteistųjų įskaitos instrukcijos(toliau vadinama ir – Instrukcija),patvirtintos Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos direktoriaus 2020 m. vasario 5 d. įsakymu Nr. V-33:

43 *punktas*– “Nuteistojo (suiunto) asmens bylos tvarkomos vadovaujantis Dokumentų tvarkymo ir apskaitos taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2011 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. V-118 „Dėl Dokumentų tvarkymo ir apskaitos taisyklių patvirtinimo“;

44*punktas*– “Suimtųjų ir nuteistųjų asmens bylos laikomos padalinio, atsakingo už nuteistųjų ir suimtųjų įskaitą, patalpose, kurios įrengiamos įstaigų administracinėse patalpose. Patalpos įrengiamos taip, kad būtų užtikrintas asmens bylų saugus laikymas“;

49 *punktas*– „Asmens bylas pagal pareigybės aprašymą tvarko įstaigos padalinio, atsakingo už nuteistųjų ir suimtųjų įskaitą, darbuotojas, kuris atsako už jas asmeniškai“;

55 *punktas*– „Įstaigos padalinio, atsakingo už nuteistųjų ir suimtųjų įskaitą, patalpose įrengiamas specialus kambarys ar darbo vieta, skirta kitų įstaigos padalinių ir Kalėjimų departamento darbuotojams susipažinti su nuteistųjų ir suimtųjų asmens bylomis. Kalėjimų departamento direktoriaus nustatyta tvarka su suimtųjų ir nuteistųjų asmens bylomis įstaigos padalinio, atsakingo už nuteistųjų ir suimtųjų įskaitą, patalpose gali susipažinti ir kiti asmenys.“

Lietuvos Respublikos teismų praktika

12. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2007-08-13 nutarime byloje Nr. 33/04 pažymėjo, kad konstituciniu teisinės valstybės principu „[...] turi būti vadovujamasi ir kuriant teisę, ir ją įgyvendinant (Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai). Konstitucinio teisinės valstybės principo esmė – teisės viešpatavimas; konstitucinis teisės viešpatavimo imperatyvas reiškia, kad valdžios laisvę riboja teisė, kuriai privalo paklusti visi teisinių santykių subjektai, neišskiriant nė teisėkūros subjektų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2005 m. liepos 8 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas savo aktuose (*inter alia* 2003 m. gruodžio 30 d., 2004 m. kovo 5 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2005 m. vasario 7 d., 2007 m. gegužės 5 d. nutarimuose) yra ne kartą konstatavęs, kad Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas suponuoja ir teisės aktų hierarchiją, *inter alia* tai, kad poįstatyminiai teisės aktai negali prieštarauti įstatymams, konstituciniams įstatymams ir Konstitucijai, kad poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais, kad poįstatyminis teisės aktas yra įstatymo normų taikymo aktas nepriklausomai nuo to, ar tas aktas yra vienkartinio (*ad hoc*) taikymo, ar nuolatinio galiojimo;

Konstitucinė teisė gauti informaciją – svarbi prielaida įgyvendinti įvairias Konstitucijoje įtvirtintas asmens teises ir laisves (Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, jog žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimas, kitų konstitucinių vertybių užtikrinimas labai priklauso nuo galimybių gauti iš įvairių šaltinių informaciją ir ja naudotis (2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas). Pavyzdžiui, Konstitucinis Teismas 1995 m. balandžio 20 d. nutarime yra konstatavęs, kad žmogaus teisė turėti savo įsitikinimus turi būti pagrįsta realia galimybe laisvai juos formuoti įvairios informacijos pagrindu, įskaitant teisę nevaržomai gauti informaciją. Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad informacijos laisvė nėra absoliuti, taip pat kad Konstitucija neleidžia nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo, įstatymais įtvirtinus

informacijos laisvės įgyvendinimo garantijas, būtų sudaromos prielaidos pažeisti kitas konstitucines vertybes, jų pusiausvyrą (pvz., Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas). Konstitucija numato galimybę informacijos laisvę riboti, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai, t. y. jeigu informacijos laisvės ribojimais siekiama apsaugoti, apginti Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje nurodytas vertybes, kurių sąrašas (pateiktas Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje), kaip savo 2005 m. rugsėjo 19 d. ir 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimuose yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, negali būti laikomas išsamiu, baigtiniu, taigi neleidžiančiu laisvės gauti ir skleisti informaciją riboti tada, kai reikia apsaugoti kitas, Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje *expressis verbis* nepamintas, konstitucines vertybes. Informacijos laisvės ribojimai gali būti nustatomi tik įstatymu, tačiau Konstitucija neužkerta kelio kai kurių su informacijos gavimu ir sklaidimu susijusių santykių reguliuoti ir poįstatyminiais (įstatymų įgyvendinamaisiais) teisės aktais, tačiau jais negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris nebūtų grindžiamas Konstitucija ir įstatymais arba kuris konkuruotų su įstatymų nustatytoju (Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d., 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimai).“

13. Lietuvos Respublikos administracinis teismas (LVAT) 2014-01-08 nutartyje administracinėje byloje Nr. A146-1769/2013 konstatavo:

„[...] atsisakymas suteikti informaciją galimas tik įstatymo, o ne poįstatyminio teisės akto pagrindu (Teisės gauti informaciją įstatymo 1 str. 3 d. 6 ir 7 p.).“

Tyrimo išvados

14. Atsižvelgiant į Skunde išdėstytas aplinkybes, išvados bus pateikiamos dėl kiekvienos iš šių dalių atskirai:

14.1. dėl Alytaus PN pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nepagrįstai atsisakant leisti susipažinti su asmens byla;

14.2. dėl Kalėjų departamento pareigūnų veiksmų (neveikimo) netinkamai nagrinėjant Pareiškėjo skundą.

Dėl Alytaus PN pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nepagrįstai atsisakant leisti susipažinti su asmens byla

15. Skunde nurodoma, kad Alytaus PN pareigūnai galimai nepagrįstai atsisako leisti Pareiškėjui susipažinti su asmens byla.

16. Pagal nustatytą teisinį reglamentavimą, nuteistų asmenų teisių bei laisvių apribojimus ir nuteistų asmenų pareigas nustato tik Lietuvos Respublikos įstatymai. Nuteistojo elgesį gali suvaržyti tik draudimas arba pareiga. Bausmės vykdymo institucija arba pareigūnas gali veikti tik įstatymų nustatytais būdais ir priemonėmis. Atkreiptinas dėmesys, kad bausmes atliekantys Lietuvos Respublikos piliečiai turi visas Lietuvos Respublikos piliečiams įstatymų nustatytas teises, laisves ir pareigas su apribojimais, kuriuos numato Lietuvos Respublikos įstatymai ir teismo nuosprendis.

Kadangi *Alytaus PN yra viešojo administravimo subjektas*, todėl nagrinėdamas pareiškėjų skundus, be specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis ir kitų viešojo administravimo srityje taikomų teisės aktų, įskaitant ir TGIĮ. Kiekvienas asmuo, taip pat ir nuteistasis (suimtasis), turi teisę gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų. Ši informacija yra teikiama TGIĮ nustatyta tvarka.

TGIĮ 15 straipsnyje yra nurodytas baigtinis sąrašas pagrindų, kuriems esant įstaigos turi teisę atsisakyti teikti pareiškėjams jų prašomą informaciją, t. y. jeigu pagal pareiškėjo prašymą reikėtų sukurti dokumentus ar informacijos rinkmenas ir tai būtų susiję su neproporcingai didelėmis darbo ir laiko sąnaudomis; prašymo turinys yra nekonkretus; tas pats pareiškėjas pakartotinai prašo tos pačios

informacijos; prašoma informacija jau buvo viešai paskelbta; įstaiga tam tikros informacijos rinkimą ir tvarkymą nutraukia pasikeitus įstaigos funkcijoms, ir kt.

Be to, visais atvejais, jeigu įstaiga atsisako pateikti informaciją, pareiškėjui išsiunčiamas apie tai pranešimas, kuriame nurodoma atsisakymo priežastis ir sprendimo apskundimo tvarka. Toks pranešimas turi būti išsiųstas per 3 darbo dienas nuo pareiškėjo prašymo suteikti informaciją gavimo įstaigoje dienos.

17. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas 2020 m. vasario 27 d. kreipėsi į Alytaus PN pareigūnus prašydamas leisti jam susipažinti su asmens byla ir asmens byloje esančiais *visais* dokumentais. Alytaus PN pareigūnai 2020 m. kovo 23 d. raštu Nr. 363-384 *atsisakė* leisti susipažinti su asmens byla, nurodydami Pareiškėjui patikslinti prašymą, nurodant su koku asmens byloje esančiu dokumentu Pareiškėjas norėtų susipažinti.

Bausmes atliekantys Lietuvos Respublikos piliečiai turi visas Lietuvos Respublikos piliečiams įstatymų nustatytas teises, laisves ir pareigas su apribojimais, kuriuos numato Lietuvos Respublikos įstatymai ir teismo nuosprendis.

Kiekvienas asmuo turi teisę gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų. Ši informacija yra teikiama TGIĮ nustatyta tvarka.

Vadovaujantis Taisyklių 2.3 punktu, susipažinti su asmens bylų dokumentais, gauti šių dokumentų kopijas ar išrašus leidžiama laisvės atėmimo vietose laikomiems ir iš jų paleistiems *nuteistiesiems* arba suimtiesiems – *su savo asmens bylos dokumentais*. Remiantis minėtų Taisyklių nuostatomis nuteistasis turi teisę be jokių papildomų ribojimų susipažinti su savo asmens byla.

Pagal pateiktą informaciją galima daryti išvadą, kad Alytaus PN pareigūnai spręsdami Pareiškėjo prašymo tenkinimo / netenkinimo klausimą *nesivadovavo TGIĮ, t. y., nevertino, ar yra / nėra šio įstatymo 15 straipsnyje nustatytų teisinių pagrindų atsisakyti teikti Pareiškėjo prašomą informaciją*; jei TGIĮ 15 straipsnyje numatytų teisinių pagrindų atsisakyti teikti informaciją nenustatyta – Alytaus PN privalėjo suteikti Pareiškėjui jo prašomą informaciją; jei nustatyta – turėjo pateikti Pareiškėjui motyvuotą pranešimą, kuriame nurodoma atsisakymo priežastis ir sprendimo apskundimo tvarka; jeigu Prašymą reikėjo patikslinti, tuomet Alytaus PN administracija ir turėjo prašyti patikslinimo, bet ne priimti sprendimą atsisakyti teikti informaciją.

Be to, atkreiptinas dėmesys, kad ***buvo pažeistas TGIĮ nustatytas 3 darbo dienų terminas pranešimui apie atsisakymą suteikti informaciją pateikti, t. y., Pareiškėjui jis buvo pateiktas po 17 darbo dienų.***

18. Iš Seimo kontrolieriui pateiktos informacijos nustatyta, kad Alytaus PN Pareiškėjui atsakymą pateikė vadovaudamiesi Susipažinimo su nuteistųjų ir suimtųjų asmens bylų dokumentais taisyklėmis, kurių nuostatose nurodyta, kad Pareiškėjas turi nurodyti dokumentus, su kuriais pageidauja susipažinti, bei pageidaujamą susipažinimo su asmens bylos dokumentais dieną ir laiką.

Vertinant Taisyklių nuostatas, pagal kurias asmeniui yra leidžiama susipažinti su savo asmens byla, Seimo kontrolieriui kyla pagrįstų abejonių, kaip asmuo, norintis susipažinti su savo asmens byla, gali žinoti, kokie konkrečiai dokumentai yra jo byloje, ir įvardinti juos prašyme. Todėl keltinas klausimas dėl Taisyklių suderinamumo su TGIĮ nuostatomis, nes Taisyklės nustato perteklinius reikalavimus, kurie iš esmės apskundžia informacijos gavimą. TGIĮ įvardinti aiškūs ir konkretūs teisiniai pagrindai, dėl ko asmeniui gali būti atsisakoma teikti informaciją.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas konstitucinį teisinės valstybės principą, ne kartą yra pažymėjęs, jog šis principas suponuoja įvairius reikalavimus įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams: teisėkūros subjektai teisės aktus gali leisti tik neviršydami savo įgaliojimų. Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas suponuoja ir teisės aktų hierarchiją, *inter alia* tai, kad *poįstatyminiai teisės aktai negali prieštarauti įstatymams*, konstituciniams įstatymams ir Konstitucijai, kad poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais, kad poįstatyminis teisės aktas yra įstatymo normų taikymo aktas, nepaisant to, ar tas aktas yra vienkartinio

(*ad hoc*) taikymo, ar nuolatinio galiojimo. Konstitucinis teisinės valstybės principas neleidžia poįstatyminiais teisės aktais reguliuoti santykių, kurie gali būti reguliuojami tik įstatymu, taip pat poįstatyminiais teisės aktais nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytoju įstatyme, nebūtų grindžiamas įstatymais.

Apibendrinant pirmiau pacituotą Konstitucinio Teismo išaiškinimą, darytina išvada, kad informacija asmeniui gali būti neteikiama tik įstatymuose nustatytais atvejais. Informacijos laisvės ribojimai gali būti nustatomi tik įstatymu, tačiau Konstitucija neužkerta kelio kai kurių su informacijos gavimu ir skleidimu susijusių santykių reguliuoti ir poįstatyminiais (įstatymų įgyvendinamaisiais) teisės aktais, tačiau jais *negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris nebūtų grindžiamas Konstitucija ir įstatymais arba kuris konkuruotų su įstatymų nustatytoju*.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kad visi ribojimai turi būti nustatyti įstatymu ir žemesnės galios teisės aktai negali išplėsti įstatyme nustatytų ribojimų, laikytina, kad Taisyklėse nustatyti papildomi ribojimai, realiai neįgyvendinami reikalavimai, nesuderinami su TGIĮ nuostatomis.

Kartu Seimo kontrolierius atkreipia dėmesį, jog Taisyklėse nurodyta, kad visi dokumentai, esantys nuteistųjų arba suimtųjų asmens bylose, yra konfidencialūs, t.y. jiems priskiriama įslaptintos informacijos žyma.

Vadovaujantis Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nuostatomis, įslaptintos informacijos apsaugai užtikrinti turi būti kompleksiskai taikomi visų įslaptintos informacijos apsaugos sričių (personalo patikimumo užtikrinimo, įslaptintos informacijos administravimo, įslaptintos informacijos fizinės apsaugos, įslaptintų sandorių saugumo, IRISapsaugos) reikalavimai. Tačiau, pagal Instrukcijos nuostatas, nuteistųjų ir suimtųjų asmens bylų saugojimas ir tvarkymo reglamentavimas neatitinka Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme nustatytų reikalavimų, keliamų įslaptintos informacijos administravimui. todėl kyla pagrįstų abejonų, ar Taisyklių nuostata dėl konfidencialumo nėra perteklinė ir dera su Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nuostatomis.

Atsižvelgiant į tai, Seimo kontrolierius rekomenduoja Kalėjų departamento direktoriui įvertinti galimybę pakeisti Taisyklių nuostatas, kad jos neprieštarautų TGIĮ nuostatomis ir nebūtų nustatyta nebūtinių ir neproporcingų ribojimų nuteistiesiems (suintiesiems) susipažinti su savo asmens byla ir joje esančiais dokumentais.

19. Apibendrinant tai kas išdėstyta darytina išvada, kad Alytaus PN, nustatydami realiai neįgyvendinamus reikalavimus, pažeidė Pareiškėjo teisę gauti informaciją apie save, todėl Skundo dalis dėl informacijos nesuteikimo yra pagrįsta.

Alytaus PN direktoriui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje informacija pareiškėjams būtų teikiama vadovaujantis TGIĮ nuostatomis, o Kalėjų departamento direktoriui rekomenduotina keisti Susipažinimo su nuteistųjų ir suimtųjų asmens bylų dokumentais taisyklės, patvirtintas Kalėjų departamento direktoriaus 2006-09-26 įsakymu Nr. V-218, užtikrinant jų atitikimą Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo nuostatų reikalavimams, bei konfidencialumo žymos poreikį, atsižvelgiant į Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nuostatas.

Dėl Kalėjų departamento pareigūnų veiksmų (neveikimo)

netinkamai nagrinėjant Pareiškėjo skundą

20. Pareiškėjas 2020-03-31 pateikė Kalėjų departamentui skundą dėl 2020-03-23 Alytaus PN atsakymo Nr. 363-384. KD administracija 2020 m. balandžio 24 d. KD raštu Nr. 2S-1534 atsakyme Pareiškėjui nurodė, kad Alytaus PN pareigūnai pagrįstai atsisakė Pareiškėjui leisti susipažinti su asmens byla, nes asmuo nenurodė, su kokiais konkrečiais dokumentais, esančiais asmens byloje, jis nori susipažinti.

Pažymėtina, kad Seimo kontrolierius šios pažymos 16–19 punktuose pripažino, jog

Alytaus PN pareigūnai pažeidė Pareiškėjo teisę gauti informaciją, nes nesivadovavo TGIĮ nuostatomis sprendami klausimą dėl Pareiškėjo prašymo leisti susipažinti su asmens byla.

Dėl šios priežasties vertintina, kad Pareiškėjo 2020-03-31 skundas (dėl 2020-03-23 Alytaus PN atsakymo Nr. 363-384) nebuvo tinkamai išnagrinėtas.

21. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad nagrinėjamo Skundo dalis dėl KD pareigūnų veiksmų (neveikimo) netinkamai nagrinėjant Pareiškėjo skundą yra pagrįsta.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAI

22. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundo dalį dėl Alytaus PN pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nepagrįstai atsisakant leisti susipažinti su asmens byla, pripažinti pagrįsta.

23. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundo dalį dėl KD pareigūnų veiksmų (neveikimo) netinkamai nagrinėjant Pareiškėjo skundą pripažinti pagrįsta.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

24. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 14, 17 punktais, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Alytaus pataisos namų direktoriui rekomenduoja:

24.1 pakartotinai išnagrinėti prašymą ir priimti sprendimą Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo nustatyta tvarka;

24.2. imtis priemonių, kad ateityje informacija pareiškėjams būtų teikiama vadovaujantis Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo nuostatomis.

25. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 8 ir 17 punktais, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos direktoriui rekomenduoja:

25.1. imtis priemonių, kad Kalėjimų departamento pavaldžiose įstaigose informacija pareiškėjams būtų teikiama Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo nustatyta tvarka ir kad Kalėjimų departamento pareigūnai, tirdami pareiškėjų skundus, užtikrintų Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo nuostatų taikymą;

25.2. keisti Susipažinimo su nuteistųjų ir suimtųjų asmens bylų dokumentais taisyklės, patvirtintas Kalėjimų departamento direktoriaus 2006-09-26 įsakymu Nr. V-218, užtikrinant jų atitikimą Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo nuostatų reikalavimams, bei konfidencialumo žymos poreikį, atsižvelgiant į Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nuostatas.

26. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas